

УДК 336 (477)

DOI: 10.31651/2076-5843-2019-1-66-73

Сидоренко Олексій Миколайович,
кандидат економічних наук, доцент кафедри
управлінського обліку, бізнес-аналітики і статистики,
Університет державної фіскальної служби України
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-8394-9972>
sidorenko007@ukr.net

СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ЯК СКЛАДНИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

За результатами аналізу наукових та емпіричних джерел, розкрито ретроспективу становлення системи податкового контролю України як однієї з ключових ланок забезпечення економічної безпеки, здійснено етапізацію її розвитку та розкрито ключові особливості кожного часового лагу становлення досліджуваної системи. Також у статті подано сучасну структуру системи податкового контролю та розкрито суть її ключових елементів.

Ключові слова: *контроль, податковий контроль, система податкового контролю, національна економіка, економічна безпека, історія становлення, сучасний стан, розвиток.*

Постановка проблеми. Забезпечення економічної безпеки є одним з ключових завдань державного управління в будь-якій країні світу протягом всього часового лагу існування державності. Вирішенням цього завдання займаються на найвищих рівнях управління, використовуючи при цьому весь спектр загальних та спеціальних засобів. При цьому, незаперечним є той факт, що економічна безпека країни забезпечується в тому числі й за рахунок дієвої системи податкового контролю, яка є основою виконання дохідної частини зведеного державного бюджету. Остання є однією з найдревніших систем державного управління, яка утворилася одночасно з появою державності та постійно трансформується в умовах історичних змін державного та міждержавного суспільного устрою. Кожен з етапів її становлення має певні особливості, які зумовили особливості сучасної форми і стану системи податкового контролю держави. Відповідно пошук шляхів її удосконалення вимагає ґрунтовного вивчення генезису становлення та розвитку системи податкового контролю та її ролі в забезпеченні економічної безпеки держави на кожному з таких етапів. Це й обумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей становлення системи податкового контролю України та розкриттю її внутрішнього змісту присвятили свої наукові праці такі вчені як: В. Бабенко, І. Басанцов, І. Белобжецький, Ф. Бутинець, Н. Бурківська, О. Бандурка, Л. Воронова, Л. Дікань, Т. Жураковський де Саса, Є. Калюга, М. Кучерявченко, І. Литвинчук, Т. Микитенко, В. Онищенко, В. Піхоцький, А. Поддєрьогін, В. Плєскач, Н. Рубан, С. Шохін та інші. Ними було вивчено внутрішню суть системи податкового контролю з позицій як економічної, так і юридичної науки та визначено головні її особливості й проблемні аспекти. Дослідження проблематики економічної безпеки держави знайшло своє відображення у наукових працях вітчизняних науковців, серед яких, зокрема: А. Базилук, О. Барановський, Т. Васильців, М. Єрмошенко, В. Кириленко, Т. Ковальчук, І. Мазур, В. Мандибуря, В. Маргасова, В. Мунтіян, В. Предборський, М. Флейчук, Ю. Харазішвілі, В. Шевчук та інші. Результати проведених досліджень обома зазначеними групами науковців є теоретично значущими та практично цінними. Проте, забезпечення економічної безпеки в сучасних умовах динамічного поступу економіки країни потребує більш ефективного податкового контролю. Це вимагає подальших наукових досліджень, основою яких є вивчення історичної ретроспективи становлення системи податкового контролю та аналізу сучасних особливостей її функціонування.

Метою наукової статті є етапізація становлення системи податкового контролю України як однієї з ключових ланок забезпечення економічної безпеки, розкриття ключових особливостей кожного часового лагу її становлення та виявлення сучасної структурної побудови системи.

Виклад основного матеріалу. Для повного розкриття сучасного стану розвитку вітчизняної системи податкового контролю у сфері забезпечення економічної безпеки та чіткого визначення наявних проблем першочергово необхідно провести дослідження процесу її становлення протягом всього історичного процесу державотворення в Україні.

Державний контроль за процесом формування коштів скарбниці країни, в тій чи іншій формі, існував протягом всього часового лагу становлення та розвитку нашої держави. Відповідно, на наш погляд, всю історію становлення вітчизняної системи податкового контролю можна розділити на декілька етапів, як показано на рисунку 1.

Рис.1. Етапи розвитку системи податкового контролю України.*

* Джерело: розроблено автором.

Між зазначеними етапами розвитку системи податкового контролю України існують певні казуальні зв'язки, але кожен з них характеризується певними особливостями, що потребує представлення їх характеристик.

Так, перший етап становлення системи податкового контролю в епоху Київської Русі охоплює часовий лаг з кінця IX до першої половини XI століття н.е. Перші літописні дані стосовно здійснення державного контролю за надходженням фінансових ресурсів (так званий прототип державного податкового контролю) можна віднести до часів правління княгині Ольги. Саме виданими нею нормативними актами було вперше у вітчизняній історії чітко закріплено порядок надходження коштів до державної скарбниці.

Подальшого нормативно закріпленого удосконалення державний контроль за фінансовою сферою набув за часів правління князя Ярослава Мудрого. Так, основні принципи здійснення контролю за наповненням державної скарбниці та відповідальність за порушення в цій сфері були закріплені в першому кодифікованому нормативно-правовому акті на теренах нашої держави – Руській Правді [1].

Основною особливістю цього етапу є відхід від звичаєвого права та перше нормативне закріплення процесу здійснення податкового контролю.

Наступний (другий) етап становлення вітчизняної системи податкового контролю є найбільш тривалим та охоплює часовий лаг із другої половини XI століття н.е. до 1921 року. Його початок припадає на добу феодальної роздробленості Київської Русі, а закінчується він у момент остаточного входження Українських земель до складу Радянського Союзу (СРСР).

В період феодальної роздробленості наших земель, в другій половині XI – початку XIII століття, державний контроль за формуванням фінансових ресурсів був як такий відсутній. Руська Правда хоча де-юре не втратила своєї чинності, проте де-факто на практиці її норми не виконувалися. Спостерігалася тенденція до встановлення кожним окремих князем у своїх володіннях оптимальних, на його погляд, правил та принципів здійснення контролю за формуванням коштів власної скарбниці. Також кожен князь окремо розробляв систему покарань за різного роду порушення у цій сфері.

Після завоювання території колишньої Київської Русі, наприкінці першої половини XIII століття, монголо-татарськими військами, контроль за фінансовими активами здійснювали окупанти відповідно до встановлених у Золотій Орді норм, звичаїв і правил. У цей час вітчизняна система податкового контролю перебувала в занепаді й фактично не розвивалася. Лише на деяких землях (Галицько-Волинське князівство) збереглися певні її елементи, які були підпорядковані ординським законам.

Певне відродження системи податкового контролю, що існувала за часів Київської Русі, відбулося протягом так званого Литовсько-Руського періоду (XIV-XV ст.). У цей час діяли норми Руської Правди. Але в подальшому, у зв'язку з Польською експансією, ця система була знищена. На зміну їй прийшов контроль з боку шляхти та королівської адміністрації. Проте, незважаючи на це, розвиток вітчизняної системи податкового контролю не зупинився. Він розвивався в одному з останніх оплотів Української державності – Запорізькій Січі. Тут сформувалася особлива система податкового контролю. Контроль здійснювався уповноваженими на це особами, які обиралися більшістю козацтва строком на один рік і, в разі належного виконання своїх обов'язків, могли бути обрані повторно. Ці особи мали стежити на наповнення січової скарбниці, недопущенням фінансових зловживань із боку Гетьмана та козацької знаті. У разі виявлення відповідних фінансових зловживань на Січі існувала досить розгалужена система покарань, в основі якої була страта. У період тимчасового відновлення державності під час національно-визвольної війни 1648-1654 рр. податковим контролем займалася спеціально створена Гетьманом служба, яка у своїй роботі керувалася Січовими традиціями та Гетьманськими указами (універсалами) [2].

Після приєднання України до Московського царства, яке відбулося в 1654 р., наша держава втратила суверенітет і майже на 280 років перетворилася на колонію. В цей час контроль за формуванням фінансових ресурсів України здійснювали прислані з імперської столиці уповноважені особи, в основу діяльності яких були покладені правові норми, що діяли на території Московського царства, а пізніше – Російської імперії. Їх діяльність в основному була націлена на забезпечення стягнення до імперського бюджету грошових коштів, спрямованих на фінансування загальнодержавних заходів. Із 1886 р. податковий контроль на всій території Російської імперії здійснювався спеціальним органом – Управлінням державного контролю, яке мало в кожній губернії представництва у вигляді так званих контрольних палат. Дане управління знаходилося в структурі імперського Міністерства фінансів. У цей період національна система податкового контролю перебувала в занепаді й не розвивалася [3, с. 34-41].

Деяке відродження вітчизняної системи податкового контролю як складника забезпечення економічної безпеки держави відбулося на початку XX ст. Так, у період діяльності всіх тогочасних державних суверенних установ: Української Центральної Ради, Тимчасового уряду, Уряду Гетьмана П. Скоропадського та Української Директорії С. Петлюри діяльність органів податкового контролю здійснювалася на основі царської системи, проте її основним завданням стало забезпечення акумулювання фінансових ресурсів на підконтрольній території для здійснення військових видатків, утримання органів влади та установ соціальної сфери. Органи, що займалися безпосередньо здійсненням такого контролю, перебували в структурі Міністерства фінансів держави [2].

До основних особливостей цього етапу, на наш погляд, варто віднести:

– формування нормативного забезпечення здійснення податкового контролю у формі симбіозу норм Руської правди, звичаєвого права та правових норм країн, до складу яких входили відповідні регіони нашої держави;

– часта трансформація системи податкового контролю відповідно до змін у підпорядкуванні територій.

Третій етап становлення системи податкового контролю України розпочався після остаточної втрати Україною суверенітету в 1921 р. у зв'язку з встановленням радянської влади. В цей час система податкового контролю у сфері забезпечення економічної безпеки почала розвиватися на основі норм Радянської Росії, адже вони поширилися на всі приєднані до неї території. В роки панування радянської влади (з 1921 року до початку 90-х років ХХ ст.) податковим контролем опікувалося спеціальне урядове відомство. Щорічно ця державна інституція за результатами своєї діяльності була зобов'язана оприлюднювати звіт, де показувалися основні дані про обсяги проведеної роботи, виявлені порушення, величину надходжень коштів до бюджету країни завдяки ліквідації таких порушень [4]. Основною особливістю цього етапу стало становлення єдиних підходів до здійснення податкового контролю на всій сучасній території України та втрата системою податкового контролю національної ідентичності й перетворення її на складника загальної системи податкового контролю СРСР.

Черговий етап становлення системи податкового контролю України розпочався на початку 90-х років минулого століття, відразу після здобуття незалежності. На початкових стадіях становлення (перша половина 90-х років ХХ ст.) система податкового контролю у сфері забезпечення економічної безпеки, в узагальненому вигляді, функціонувала на основі органів податкової служби, що перебували в підпорядкуванні Міністерства фінансів України. У другій половині 90-х років податкові органи були виведені з підпорядкування Міністерства фінансів у окремий орган – Державну податкову адміністрацію України [2].

Система податкового контролю у сфері забезпечення економічної безпеки, сформована в нашій державі на сучасному етапі свого розвитку, має доволі складну структуру, що включає низку взаємопов'язаних елементів, взаємодія яких і визначає процес її функціональної діяльності. Її основним призначенням є забезпечення виконання контрольної функції держави за процесом формування дохідної частини зведеного бюджету країни при здійсненні забезпечення економічної безпеки.

У процесі взаємодії суб'єкти та об'єкти контролю використовують низку загальних та спеціальних методів, а сама система відображається у різних формах та має певні види [5].

Сучасна система податкового контролю України є складною багатогранною сукупністю взаємопов'язаних елементів, кожна структурна ланка якої також має складну будову. При цьому невід'ємними її елементами є механізми державного управління, які фактично створюють зовнішнє середовище функціонування системи та є основою процесу виконання нею функцій забезпечення економічної безпеки держави.

Для представлення повної картини досліджуваного об'єкту необхідно детально розкрити будову кожного її елемента. Головним суб'єктом системи податкового контролю в нашій державі є Державна фіскальна служба України, яка є правонаступником Державної податкової адміністрації України та інших державних інституцій, на які було покладено обов'язок здійснення податкового контролю в часи незалежності України.

Під об'єктом контролю в спрощеному вигляді, на нашу думку, слід розуміти відповідне господарське утворення, яке підлягає перевірці з боку суб'єктів системи податкового контролю. До них можна віднести юридичних осіб, незалежно від форми власності, їх відокремлені (дочірні) підрозділи, що не мають статусу самостійної господарюючої одиниці, фізичних осіб, до яких відносяться громадяни України та особи без громадянства, що здійснюють на території нашої держави спрямовану на отримання прибутку фінансово-господарську діяльність [6; 7].

Існує науковий підхід, яким пропонується всі об'єкти системи податкового контролю в сфері забезпечення економічної безпеки розділити на дві групи – об'єкти податкового контролю на макрорівні (діяльність суб'єктів господарювання або органів державної влади чи місцевого самоврядування), та на мікрорівні (окремі господарські операції, які мають відповідати принципам бухгалтерського обліку) [8].

Ще одним важливим елементом системи податкового контролю, як складника забезпечення економічної безпеки, є сукупність контрольних дій (здійснюваних у процесі проведення контрольної роботи процедур). Вважається, що під контрольними діями необхідно розуміти сукупність операцій, пов'язаних зі здійсненням порівняння показників діяльності об'єкта контролю із закріпленими у встановленому порядку нормами [9]. Контрольні дії здійснюються суб'єктами системи податкового контролю з метою виявлення та усунення відповідних порушень, допущених у процесі діяльності об'єкта [10].

Наступним складником системи податкового контролю є предмет контролю. Під цим поняттям прийнято розуміти господарські й фінансові операції та процеси підприємств, об'єднань, установ та інших підрозділів матеріального (нематеріального) виробництва державного та приватного секторів національної економіки України, які розглядаються з позицій їх відповідності податковому законодавству нашої держави [11, с. 33].

Вище нами відзначалося, що однією з основних структурних ланок системи податкового контролю у сфері забезпечення економічної безпеки є нормативно-правова база його здійснення. Саме остання займає близько 40-50% у структурі матеріалу, що використовується уповноваженими особами при здійсненні податкового контролю. Основу нормативно-правової бази податкового контролю становлять Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента, відповідні акти місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Як і будь яка комплексна система, система податкового контролю для виконання покладених на неї функцій використовує певний методологічний апарат. Вся сукупність методів, що використовуються при здійсненні податкового контролю у сфері забезпечення економічної безпеки, поділяється на дві великі групи (табл. 1).

Таблиця 1

Методи здійснення податкового контролю*

№ п/п	Група методів – класифікаційна ознака	Методи
1.	Загальнонаукові	Психологічні, соціологічні методи, методи математичної та формальної логіки, кібернетики, теорії інформації, філософії, статистики, аналіз і синтез, єдність історичного й логічного, індукція й дедукція, метод порівняння, спостереження та експеримент, гіпотеза й аналогія, вимірювання та обчислення, опис і порівняння, моделювання, конкретизація, системний аналіз, експертизи різних видів.
2.	Спеціальні	Ревізія, перевірка, обстеження, аналіз фінансово-господарської діяльності, інвентаризація, огляд документів та об'єкта перевірки, обстеження, аналіз якості сировини, матеріалів, продукції, контрольний обмір виконаних робіт, отримання пояснень від посадових осіб об'єкта перевірки, вибіркові спостереження, зустрічна перевірка, техніко-економічні розрахунки, прийом нормативної перевірки, узагальнення та групування недоліків, розробка та обґрунтування пропозицій.

* Джерело: розроблено автором за даними [12; 14, с. 22-23; 13; 15; 16].

Для підвищення ефективності й усунення непорозумінь у функціональній діяльності системи податкового контролю у сфері забезпечення економічної безпеки вона має відповідати певним принципам: законності, науковості, доцільності, ефективності, об'єктивності, регуляторності, скоординованості, системності, гласності [14, с.16-19], цілісності, структурованості, ієрархічності, функціональності, інформаційності, компетентності, плановості, сталості, таємності, незалежності [17].

На сьогоднішній день у зв'язку з наявністю великої кількості різноманітних видів здійснення податкового контролю у сфері забезпечення економічної безпеки, гостро постає питання проведення його класифікації. На нашу думку, класифікувати податковий контроль у сфері забезпечення економічної безпеки доцільно таким чином (табл. 2).

Загалом, сучасний етап історичного розвитку системи податкового контролю України, незважаючи на незначний часовий лаг свого існування, є найбільш динамічним за всю історію. На цьому етапі забезпечується формування її загальної структурної будови та національної ідентичності. Сучасна система податкового контролю має у своєму арсеналі широкий спектр методів контрольної діяльності та видів контролю.

Таблиця 2

Класифікація видів податкового контролю *

№ п/п	Класифікаційна ознака	Вид контролю	Особливі ознаки, підвиди контролю
1.	За часом виконання	Стратегічний	Здійснюються на загальних підставах відповідними державними інституціями
		Попередній	
		Поточний	
		Підсумковий	
2.	За суб'єктом контрольної ініціативи	Обов'язковий	Здійснюється органами контролю за планом контрольної діяльності чи за рішенням інших державних інституцій
		Добровільний	Здійснюється органами контролю за вимогою підконтрольних об'єктів

* Джерело: розроблено автором

Висновки. Резюмуючи викладене, можемо зробити низку узагальнюючих висновків:

- вивчення історії становлення системи податкового контролю України, як складника забезпечення економічної безпеки, дає змогу констатувати, що вона пройшла доволі складний шлях свого розвитку і становлення, який загалом тривав більше 1000 років, проте до сьогоднішнього дня остаточно не сформувалася;

- система податкового контролю України у сфері забезпечення економічної безпеки, у своєму сучасному вигляді, складається з контролюючих суб'єктів, підконтрольних об'єктів, предмету й видів контролю, загальних і спеціальних методів контрольної діяльності, організаційного та правового її забезпечення;

- кожен з елементів сучасної системи податкового контролю України має складну внутрішню структуру, від ефективності функціонування складників якої залежить загальний рівень ефекту функціонування системи у сфері забезпечення економічної безпеки держави.

Список використаної літератури

1. Руська Правда, її характеристика і значення URL: <http://studies.in.ua/shpora-hukr/261-5-ruska-pravda-yih-harakteristika-znachennya.html> (дата звернення: 18.05.2018).
2. Бурбело О.А., Мінкін С.В. Проблеми становлення системи державного фінансового контролю в Україні. URL: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення: 12.05.2018).
3. Дмитренко Г.В. Концептуально-методологічні та історичні основи організації і здійснення державного фінансового контролю в Україні: монографія. Київ: АДЕФ-Україна, 2009. 424 с.
4. Басанцов І.В. Стандартизація фінансового контролю як один з етапів реформування контрольної системи України. *Вісник Української академії банківської справи*. 2003. № 1. С. 33-39.
5. Репетько О.О. Методологічні підходи до розмежування форм і методів фінансового контролю в теорії та практиці державного управління. *Державне управління: теорія і практика*. 2010. URL: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення: 24.04.2018).

6. Шевчук О. Державний фінансовий контроль: наукова парадигма. *Вісник КНТЕУ*. 2011. № 1. С. 41-50.
7. Воронова Л. Фінансове право України: підручник. Київ, 2006. 448 с.
8. Шевченко Н.В. Критерії та показники оцінки ефективності державного фінансового контролю. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 2. С. 82-85.
9. Гуцаленко Л.В., Дерій В.А., Коцупатрий М.М. Державний фінансовий контроль: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 423 с.
10. Берлач А.І. Фінансове право України: навч. пос. Київ: Університет Україна, 2008. 328 с.
11. Белобжецкий И.А. Финансовый контроль и новый хозяйственный механизм: монография. Москва: Финансы и статистика, 1989. 256 с.
12. Голуб Ю.О. Методи державного аудиту (теоретичні аспекти питання). *Науковий журнал «Економіка розвитку»*. 2010. № 4. С. 11-13.
13. Федоров С.Є. Фактичний фінансовий контроль: проблеми трансформації. *Фінансове право*. 2011. № 2. С. 908-913.
14. Шутов М.І., Бабенко В.А., Стоянова Н.М. Державний фінансовий контроль в Україні (теорія та практика): монографія. Одеса: Юридична література, 2004. 136 с.
15. Вознесенский Э.А. Финансовый контроль в СССР: монография. Москва: Юридическая литература, 1973. 134 с.
16. Шевчук О.А. Система державного фінансового контролю: формування та розвиток в Україні: монографія. Ірпінь: УДФСУ, 2016. 378 с.
17. Лин Я.І. Теоретичні основи сутності державного фінансового контролю. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2011. № 1. С. 284-288.

References

1. Russian True, its characteristic and meaning URL: <http://studies.in.ua/shpora-hukr/261-5-ruska-pravda-yih-harakteristika-znachennya.html> (filing date: 18.05.2018).
2. Burbel OA, Minkin SV Problems of formation of the system of state financial control in Ukraine. URL: <http://www.nbu.gov.ua> (application date: 12.05.2018).
3. Dmitrenko G.V. Conceptually-methodological and historical foundations of organization and implementation of state financial control in Ukraine: monograph. Kyiv: ADEF-Ukraine, 2009. 424 p.
4. Basantsov IV Standardization of financial control as one of the stages of reforming Ukraine's control system. *Bulletin of the Ukrainian Academy of Banking*. 2003. No. 1. С. 33-39.
5. Repetko O.O. Methodological approaches to the differentiation of forms and methods of financial control in the theory and practice of public administration. *Public Administration: Theory and Practice*. 2010. URL: <http://www.nbu.gov.ua> (application date: 24.04.2018).
6. Shevchuk O. State financial control: a scientific paradigm. *KNETE Bulletin*. 2011. № 1. S. 41-50.
7. Voronova L. Financial Law of Ukraine: Textbook. Kyiv, 2006. 448 p.
8. Shevchenko N.V. Criteria and indicators for assessing the effectiveness of public financial control. *Accounting and finance of agroindustrial complex*. 2011. № 2. S. 82-85.
9. Gutsalenko LV, Derii V.A., Kotsupatry M.M. State Financial Control: Teach. manual Kyiv: Center for Educational Literature, 2009. 423 p.
10. Berlach A.I. Financial Law of Ukraine: Teach. pos Kyiv: University of Ukraine, 2008. 328 p.
11. Belobzhetsky I.A. Financial control and a new economic mechanism: a monograph. Moscow: Finance and Statistics, 1989. 256 p.
12. Golub Yu.O. Methods of state audit (theoretical aspects of the issue). *Scientific journal "Development Economics"*. 2010. No. 4. P. 11-13.
13. Fedorov SE Actual financial control: the problems of transformation. *Finance law*. 2011. No. 2. p. 908-913.
14. Shutov MI, Babenko VA, Stoyanova N. M. State Financial Control in Ukraine (theory and practice): monograph. Odessa: Legal Literature, 2004. 136 p.
15. Voznesensky E.A. Financial control in the USSR: a monograph. Moscow, 1973. 134 p.
16. Shevchuk O.A. The system of state financial control: formation and development in Ukraine: a monograph. Irpin: UDFSU, 2016. 378 p.
17. Lin Ya.I. Theoretical foundations of the essence of state financial control. *Bulletin of the University of Banking of the National Bank of Ukraine*. 2011. № 1. S. 284-288.

Sidorenko Alexey Nikolaevich,

Ph.D., Associate Professor,

*Department of Management Accounting, Business Analysis and Statistics
of the University of the State Fiscal Service of Ukraine*

**CONDITION AND MODERN FORMATION
OF THE TAX CONTROL SYSTEM AS A COMPLEX PROVISION
FOR ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE**

Introduction. Ensuring economic security is one of the key tasks of state administration in the country in the world for the entire time lag of statehood. At the same time, it is indisputable that the economic security of the country is ensured including through the effective system of tax control, which is the basis for the implementation of the revenue part of the consolidated state budget. The search for ways to improve it requires a thorough study of the historical genesis of the formation and development of the tax control system of the country and its role in ensuring the economic security of the state at each of these stages. Goal. Investigating the retrospective of the formation of the tax control system of Ukraine as one of the key components of ensuring economic security, disclosing the key features of each time lag of its formation and disclosing the modern structural construction of the system.

Methods. During the research, methods such as analysis and synthesis, induction and deduction, statistical methods and the unity of historical and logical were used.

Results. In the article, based on the results of the analysis of scientific and empirical sources, the retrospective of the formation of the tax control system of Ukraine as one of the key components of ensuring economic security was disclosed, the stage of its development was made, and the key features of each time lag of the formation of the studied system were revealed. Also, the article presents the modern structure of the tax control system and discloses the essence of its key elements.

Scientific novelty of the research results. The theoretical and methodological approach to the phase-out of the history of the development of the system of state financial control of Ukraine and the determination of the peculiarities of each period of its formation, from the time of the formation of Kievan Rus and to this day, has been improved.

Conclusions. The study of the history of the formation of the tax control system of Ukraine as an integral part of the provision of economic security allows us to state that it has undergone a rather complicated path of its development and establishment, which lasted more than 1000 years in general, but has not, to date, completely formed. The system of tax control of Ukraine in the field of providing economic security, in its present form, consists of controlling entities, controlled objects, objects and types of control of general and special methods of control activity and organizational and legal provision of it.

Key words: control, tax control, tax control system, national economy, economic security, history of formation, current state, development.

*Одержано редакцією: 19.01.2019
Прийнято до публікації: 01.01.2019*